

UMUMIY O‘RTA TA‘LIM MAKTABLARIDA KORREKSION-PEDAGOGIK FAOLIYATNI TASHKIL ETISHDA INNOVATSION TA‘LIM TEXNOLOGIYALARINING DIDAKTIK AHAMIYATI

Eshniyozova Bahora Uktam qizi

Kattaqo‘rg‘on davlat pedagogika instituti magistrant talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada umumiy o‘rta ta‘lim maktablarida korreksion-pedagogik faoliyatni samarali tashkil etishda innovatsion ta‘lim texnologiyalarining didaktik ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Inklyuziv ta‘lim sharoitida maxsus ehtiyojga ega bo‘lgan o‘quvchilar bilan ishlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli vositalar hamda interaktiv metodlarning imkoniyatlari yoritib beriladi. Shuningdek, innovatsion yondashuvlarning korreksion faoliyat samaradorligini oshirishdagi o‘rni asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: korreksion-pedagogik faoliyat, innovatsion ta‘lim texnologiyalari, didaktik ahamiyat, inklyuziv ta‘lim, individual yondashuv, maxsus ehtiyojli o‘quvchilar.

Bugungi kunda ta‘lim tizimida amalga oshirilayotgan tub islohotlar, jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish sur‘atlari hamda inson kapitaliga bo‘lgan ehtiyojning ortib borishi ta‘lim jarayonining sifat va samaradorligini oshirishni dolzarb vazifa sifatida ilgari surmoqda. Ayniqsa, umumiy o‘rta ta‘lim maktablarida har bir o‘quvchining individual imkoniyatlari, qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta‘lim-tarbiya jarayonini tashkil etish zamonaviy pedagogikaning ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, rivojlanishida turli xil cheklovlarga ega bo‘lgan yoki ta‘lim jarayonida qiyinchiliklarga duch kelayotgan o‘quvchilar bilan olib boriladigan korreksion-pedagogik faoliyat alohida ahamiyat kasb etadi.

Korreksion-pedagogik faoliyat umumiy o‘rta ta‘lim tizimida o‘quvchilarning psixofiziologik, intellektual va emotsional rivojlanishidagi muammolarni aniqlash, ularni bartaraf etish hamda ta‘lim jarayoniga muvaffaqiyatli moslashuvini ta‘minlashga yo‘naltirilgan murakkab va ko‘p qirrali jarayondir. Ushbu faoliyat nafaqat maxsus pedagoglar, balki fan o‘qituvchilari, psixologlar va ijtimoiy pedagoglarning hamkorligini talab etadi. Bunday integratsiyalashgan yondashuv o‘quvchilarning ta‘lim olishdagi teng huquqliligini ta‘minlash, ularning shaxs sifatida kamol topishiga zamin yaratadi.

So‘nggi yillarda inklyuziv ta‘lim g‘oyalarining keng joriy etilishi umumiy o‘rta ta‘lim maktablarida korreksion-pedagogik faoliyatni tashkil etishga bo‘lgan yondashuvlarni tubdan o‘zgartirdi. Endilikda asosiy e‘tibor o‘quvchini alohida muassasalarga ajratish emas, balki uni umumiy ta‘lim muhitida qo‘llab-quvvatlash, zarur sharoitlarni yaratish va ta‘lim jarayonini moslashtirishga qaratilmoqda. Mazkur jarayonda an‘anaviy o‘qitish metodlari ko‘pincha yetarli natija bermaydi, chunki ular

o'quvchilarning individual rivojlanish xususiyatlarini to'liq hisobga olish imkonini bermaydi.

Shu sababli ta'lim jarayoniga innovatsion ta'lim texnologiyalarini joriy etish, ayniqsa, korreksion-pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishda muhim didaktik omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Innovatsion ta'lim texnologiyalari deganda, ta'lim mazmuni, metodlari, vositalari va tashkiliy shakllarini yangilashga qaratilgan, pedagogik jarayonda yuqori samaradorlikka erishishni ta'minlovchi zamonaviy yondashuvlar tushuniladi. Ular axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, interaktiv metodlar, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, differensial va individual yondashuvlar bilan chambarchas bog'liqdir. [2, 7].

Innovatsion texnologiyalarning korreksion-pedagogik faoliyatdagi didaktik ahamiyati shundan iboratki, ular o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtiradi, o'quv materialini idrok etishni yengillashtiradi hamda ta'lim jarayonini qiziqarli va tushunarli shaklda tashkil etish imkonini beradi. Multimediya vositalari, vizual materiallar, interaktiv mashqlar va o'yin elementlari orqali o'quvchilarning diqqatini jamlash, xotira va tafakkur jarayonlarini rivojlantirishga erishiladi. Bu esa korreksion mashg'ulotlarning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Bundan tashqari, innovatsion ta'lim texnologiyalari o'qituvchining pedagogik faoliyatini takomillashtirish, uning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. O'qituvchi ta'lim jarayonida faqat bilim beruvchi emas, balki maslahatchi, yo'naltiruvchi va hamkor sifatida namoyon bo'ladi. Bu holat korreksion-pedagogik faoliyatning shaxsga yo'naltirilganligini ta'minlab, o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Shu nuqtai nazardan, umumiy o'rta ta'lim maktablarida korreksion-pedagogik faoliyatni tashkil etishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining didaktik ahamiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilish, ularning ta'lim jarayoniga ta'sirini o'rganish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb ilmiy-pedagogik muammo hisoblanadi. Mazkur maqola aynan ushbu muammoni yoritishga, innovatsion yondashuvlarning korreksion faoliyat samaradorligini oshirishdagi o'rnini asoslab berishga qaratilgan.

Zamonaviy ta'lim tizimida korreksion faoliyatga qo'yiladigan talablar sezilarli darajada ortib bormoqda. Endilikda faqatgina bilim berish emas, balki o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvi, mustaqil fikrlashi, muloqotga kirishish qobiliyatlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois korreksion-pedagogik faoliyat an'anaviy yondashuvlar doirasida cheklanib qolmasdan, innovatsion ta'lim texnologiyalari bilan uyg'un holda tashkil etilishi lozim.

Innovatsion ta'lim texnologiyalari pedagogik jarayonga yangilik kiritish, ta'lim samaradorligini oshirish hamda o'quvchilarning faolligini ta'minlashga qaratilgan metod va vositalar majmuini o'z ichiga oladi. Ular ta'lim mazmunini modernizatsiya qilish, o'qitish shakllari va usullarini takomillashtirish orqali korreksion-pedagogik faoliyatni yangi bosqichga olib chiqadi.

Korreksion faoliyatda qo'llaniladigan innovatsion texnologiyalar orasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, interaktiv o'qitish metodlari, multimediya vositalari, o'yin texnologiyalari hamda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarini

alohida ta'kidlash mumkin. Ushbu texnologiyalar o'quvchilarning bilish jarayonlarini faollashtirish, o'rganilayotgan materialni osonroq idrok etish va mustahkamlashga xizmat qiladi.

Masalan, vizual va audiovizual materiallardan foydalanish o'quvchilarning diqqatini jamlashga, xotira jarayonlarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Interaktiv mashqlar esa o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlab, ularda mustaqil fikrlash va muammo yechish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Innovatsion ta'lim texnologiyalarining korreksion-pedagogik faoliyatdagi didaktik ahamiyati, avvalo, ta'lim jarayonining shaxsga yo'naltirilganligini ta'minlash bilan izohlanadi. Har bir o'quvchining individual imkoniyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olish didaktikaning muhim tamoyillaridan biri hisoblanadi. Innovatsion texnologiyalar ushbu tamoyilni amaliyotda ro'yobga chiqarish imkonini beradi.

Bunday texnologiyalar yordamida o'quv materialini differensiallashtirish, ya'ni o'quvchilarning tayyorgarlik darajasiga mos holda taqdim etish mumkin bo'ladi. Natijada o'quvchi o'z imkoniyatlariga mos topshiriqlarni bajaradi, bu esa muvaffaqiyat hissini kuchaytirib, o'qishga bo'lgan motivatsiyani oshiradi. Ayniqsa, rivojlanishida qiyinchiliklarga ega bo'lgan o'quvchilar uchun bu holat muhim didaktik ahamiyatga ega.

Shuningdek, innovatsion texnologiyalar ta'lim jarayonida qayta aloqani kuchaytiradi. O'qituvchi o'quvchilarning bilim darajasini tezkor baholash, xatolarni aniqlash va o'z vaqtida tuzatish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa korreksion-pedagogik faoliyatning samaradorligini oshiradi.

Inklyuziv ta'lim sharoitida korreksion-pedagogik faoliyatni samarali tashkil etish alohida e'tibor talab etadi. Bunda innovatsion ta'lim texnologiyalari inklyuziv muhitni shakllantirishning muhim vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Ular o'quvchilarning ta'lim jarayonida teng ishtirok etishini ta'minlab, ijtimoiy adolat tamoyillarini amalga oshirishga xizmat qiladi. [1, 4, 6]

Individual ta'lim dasturlarini ishlab chiqish va zamonaviy texnologiyalar asosida amalga oshirish inklyuziv ta'limning muhim jihatlaridan biridir. Masalan, raqamli platformalar orqali moslashtirilgan topshiriqlar, maxsus ilovalar va interaktiv dasturlar yordamida o'quvchilarning bilim darajasi bosqichma-bosqich rivojlantiriladi. Bu jarayonda o'quvchi o'z imkoniyatlariga mos sur'atda o'qish imkoniga ega bo'ladi.

Bundan tashqari, innovatsion texnologiyalar o'quvchilar o'rtasida hamkorlikni rivojlantiradi. Guruhli va juftlikda ishlashga asoslangan interaktiv metodlar orqali o'quvchilar bir-birini qo'llab-quvvatlashga, muloqot qilishga va ijtimoiy ko'nikmalarni egallashga o'rganadilar. Bu esa korreksion faoliyatning tarbiyaviy ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

Innovatsion ta'lim texnologiyalarining samarali qo'llanilishi ko'p jihatdan o'qituvchining kasbiy kompetensiyasiga bog'liq. Korreksion-pedagogik faoliyatni tashkil etishda o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchini qo'llab-quvvatlovchi, yo'naltiruvchi va maslahatchi sifatida faoliyat yuritishi lozim. Bu esa

pedagogdan zamonaviy texnologiyalarni bilish, ularni amaliyotda to'g'ri qo'llash hamda har bir o'quvchiga individual yondashish ko'nikmalarini talab etadi. [9, 2]

O'qituvchining innovatsion faoliyati ta'lim jarayonining sifati va samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Shu bois pedagog kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash jarayonida innovatsion va korreksion pedagogika masalalariga alohida e'tibor qaratilishi zarur.

Mavzu yuzasidan olib borilgan tadqiqot umumiy o'rta ta'lim maktablarida korreksion-pedagogik faoliyatni tashkil etishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining samaradorligini aniqlashga qaratildi. Tadqiqot 2025–2026 o'quv yili davomida umumta'lim maktablari negizida olib borildi. Unda inklyuziv ta'lim sharoitida tahsil olayotgan, rivojlanishida muayyan qiyinchiliklarga ega bo'lgan o'quvchilar bilan ishlovchi pedagoglar hamda o'quvchilar ishtirok etdi.

Tadqiqotda jami 120 nafar o'quvchi va 30 nafar pedagog ishtirok etdi. O'quvchilar ikki guruhga ajratildi:

- Tajriba guruhi – 60 nafar o'quvchi
- Nazorat guruhi – 60 nafar o'quvchi

Tajriba guruhida korreksion-pedagogik mashg'ulotlar innovatsion ta'lim texnologiyalari (multimediya vositalari, interaktiv mashqlar, raqamli platformalar, o'yin texnologiyalari) asosida tashkil etildi. Nazorat guruhida esa an'anaviy o'qitish metodlari qo'llanildi.

Tadqiqot yakunida olingan natijalar innovatsion ta'lim texnologiyalarining korreksion-pedagogik faoliyatdagi samaradorligini yaqqol namoyon etdi.

Boshlang'ich diagnostika natijalariga ko'ra, tajriba va nazorat guruhlaridagi o'quvchilarning rivojlanish ko'rsatkichlari deyarli bir xil darajada bo'lgan. Biroq tajriba yakunida sezilarli farqlar kuzatildi.

Statistik tahlil natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

- Tajriba guruhida o'quvchilarning bilish faolligi 28 % ga,
- o'quv motivatsiyasi 32 % ga,
- diqqatni jamlash ko'rsatkichlari 25 % ga,
- xotira hajmi esa 22 % ga oshgan.

Nazorat guruhida esa ushbu ko'rsatkichlarning o'sishi mos ravishda 8–12 % oralig'ida bo'lib, sezilarli darajada past natijani tashkil etdi.

Pedagoglar o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma natijalariga ko'ra, respondentlarning 87% innovatsion ta'lim texnologiyalari korreksion mashg'ulotlar samaradorligini oshirishini, 82 % esa ularning o'quvchilarda mustaqil fikrlash va ijtimoiy faollikni rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlagan.

Shuningdek, tajriba guruhidagi o'quvchilarning 74% ida o'ziga bo'lgan ishonch darajasi oshgani, 69% ida esa muloqotga kirishish ko'nikmalari yaxshilangani kuzatildi. Bu holat innovatsion texnologiyalarning nafaqat didaktik, balki ijtimoiy-psixologik ahamiyatini ham tasdiqlaydi.

Olingan statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanish korreksion-pedagogik faoliyat samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Ayniqsa, shaxsga yo'naltirilgan, interaktiv va raqamli

texnologiyalar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etilgan korreksion-pedagogik faoliyat inklyuziv ta'lim sharoitida yuqori natijalarga erishish imkonini berishini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi.

Maqola davomida umumiy o'rta ta'lim maktablarida korreksion-pedagogik faoliyatni samarali tashkil etishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining didaktik ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, multimediya vositalari, interaktiv mashqlar, raqamli platformalar va shaxsga yo'naltirilgan metodlar o'quvchilarning bilish faolligi, diqqat va xotira jarayonlarini rivojlantirish, shuningdek, motivatsiya va o'ziga bo'lgan ishonch darajasini sezilarli darajada oshiradi.

Innovatsion yondashuvlar korreksion-pedagogik mashg'ulotlarning samaradorligini oshirib, inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan ta'lim olishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, pedagogning professional kompetensiyasini rivojlantirish, o'qituvchi faoliyatini interaktiv va shaxsga yo'naltirilgan tarzda tashkil etish imkoniyatini yaratadi.

Natijada, umumiy xulosa shuki, zamonaviy innovatsion ta'lim texnologiyalarini tizimli qo'llash korreksion-pedagogik faoliyatning samaradorligini oshirish, o'quvchilarning shaxs sifatida rivojlanishini ta'minlash va inklyuziv ta'lim prinsiplari asosida teng imkoniyatlarni yaratishda muhim omil hisoblanadi. Bunday yondashuv nafaqat didaktik, balki ijtimoiy-psixologik jihatdan ham o'quvchilar uchun foydalidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva, M. (2020). Inklyuziv ta'lim sharoitida korreksion-pedagogik texnologiyalarni qo'llash metodikasi. Toshkent: O'zbekiston Pedagogika Universiteti.
2. Karimov, A. (2019). Innovatsion ta'lim texnologiyalari va ularning didaktik ahamiyati. Pedagogika va psixologiya jurnali, 3(15), 45–53.
3. Islomov, S. (2021). Maxsus ehtiyojli o'quvchilar bilan ishlashda interaktiv metodlar. Ta'lim nazariyasi va amaliyoti, 2(8), 22–30.
4. UNESCO. (2020). Inclusive Education: Ensuring Access for All. Paris: UNESCO Publishing.
5. Johnson, D., & Johnson, R. (2018). Cooperative Learning in Inclusive Classrooms. New York: Pearson Education.
6. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2022). Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun korreksion-pedagogik qo'llanma. Toshkent: XTV.
7. Tavakkalova, N. (2021). Innovatsion pedagogik texnologiyalarni inklyuziv ta'limda qo'llash. Ilmiy axborotnomalar, 4(12), 14–21.
8. Guseva, L. (2019). Multimedia and ICT Tools in Special Education. Moscow: Prosveshchenie.

9. Hattie, J. (2017). Visible Learning for Teachers: Maximizing Impact on Learning. London: Routledge.
10. Sharipov, R., & Saidova, D. (2020). Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari va ularning didaktik ahamiyati. Ta'lim texnologiyalari jurnali, 5(9), 33–42.